

**Lozan Anlaşması'ndan Günümüze Batı Trakya Türklerinin Dil, Kültür ve Sanat Alanlarında
"Kadın" Olgusu**

*The Case of Woman in the Language, Culture and Art Areas of the Western Thrace Turks from
the Treaty of Lausanne to the Present*

Öğr. Gör. Feyyaz SAĞLAM*

Özet

1923 Lozan Antlaşması'ndan sonra Yunanistan'ın hâkimiyetine bırakılan Batı Trakya Türkleri, resmî bir azınlık statüsünde yaşamaya devam etmektedirler. Bu tarihsel süreç içinde (hangi siyasi görüşte olursa olsun) bütün Yunan yönetimleri Batı Trakya Türklerini asimile etme politikasını daima sürdürmüşlerdir. Siyasi, dini, hukuki, iktisadi, kültürel, sosyal ve eğitim alanlarında yoğunlaşan bu baskılara karşı Batı Trakya Türkleri de doğal olarak bir mücadele içinde olagelmüşlerdir. Batı Trakya Türklerinin Yunanistan'da ve diasporada verdikleri toplumsal mücadelede öne çıkan kadınların konumları ve başarıları ele alınmıştır. Araştırma konusu ile ilgili olarak literatür taraması yapılmış; mücadeleleri anlatılan kadınların bir bölümü ile de iletişime geçilmiş, konu ile ilgili görüşleri dikkate alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yunanistan, Batı Trakya Türkleri, Dil, Kültür, Sanat, Kadın Olgusu.

Abstract

After the Treaty of Lausanne in 1923, the Western Thrace Turks, left to the rule of Greece, remained an official minority. In this process (regardless of political opinion), all Greek governments have always pursued a policy of assimilation of Western Thrace Turks. Western Thrace Turks were naturally in a struggle against these pressures, which were concentrated in political, religious, legal, economic, cultural, social and educational fields.

In this study, women and their successes and their positions in the social struggle of Western Thrace Turks in Greece and diaspora were discussed. Literature review has been done about the subject; a part of the women who were told about their struggle was also contacted and their opinions about the subject were taken into consideration.

Keywords: Greece, Western Thrace Turks, Language, Culture, Art, Woman Case.

Türk Dünyası'nda geçmişten günümüze kadın olgusuna genel olarak baktığımızda sosyal yaşamda kadının çok fazla ön plana çıkmadığını görüyoruz. Oysa ailenin ve toplumun temel direği olan kadının tarihimizde çok önemli roller üstlendiği aşikârdır. Türk Dünyası'nın tarihî, sosyolojik, kültürel yapısı açısından kadın olgusu ve gerçeği üzerine yapılan çalışmalara göz atıldığında bu konuda fazla çalışma yapılmadığını ancak örnek olarak gösterilebilecek bazı araştırmalar da olduğunu hatırlamak mümkündür. Örnek olarak "İslâm Devletlerinde Türk Naibeler ve Kadın

* Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı. E-posta: feyyaz.saglam@deu.edu.tr (Orcid: 0000-0002-3109-421X)

Lozan Anlaşması'ndan Günümüze Batı Trakya Türklerinin Dil, Kültür ve Sanat Alanlarında "Kadın" Olgusu

Hükümdarlar"¹, "Şefika Gaspıralı ve Rusya'da Türk Kadın Hareketi"² başlıklı kitapları belirtmek mümkündür. Bu iki çalışma Türk Dünyası'nda kadın olgusunu ve gerçeğini konu alan araştırmalar için model olarak ele alınabilecek çalışmalardır.

1923 Lozan Anlaşması'ndan sonra Yunanistan sınırları içerisinde bırakılan Batı Trakya Türkleri de bir asra yaklaşan bu zaman diliminde erkeği ve kadınıyla var olma mücadelesi vermiştir. Bu araştırmada söz konusu varlık mücadelesinde ön plana çıkan kadınları ele almaya çalışacağız.

Batı Trakya Türkleri arasında siyaset, basın, eğitim, ekonomi, hukuk, edebiyat, dilbilim, resim, sivil toplum kuruluşları vb. alanlarda kadının konumu, yeri ve önemini ele alan bilgileri şöyle çalışmanın devamındaki alt başlıklarda incelemeyi uygun bulduk.

Siyaset:

Batı Trakya Türklerinin siyasi mücadelelerinde önemli bir yeri bulunan DEB(Dostluk-Eşitlik-Barış) Partisi merhum Dr. Sadık Ahmet tarafından kurulmuştur. Bir suikast sonucu vefatından sonra parti başkanlığını eşi Işık Sadık Ahmet üstlenmiş ve bir dönem bu görevi yürütmüştür. Yunanistan/Batı Trakya'daki idari, siyasi yapı doğrultusunda Gümölcine vali yardımcılığı görevine getirilen Sibel Mustafaoğlu, bu alanda ilk Batı Trakya Türkü kadın bürokrat olmuştur.

Eğitim:

Batı Trakya Türkleri eğitim hayatında Türkiye'de eğitim görüp Batı Trakya'ya dönen eğitimciler arasında kadın öğretmenler de var. Bunlar arasında Refika Nâzım gibi azledilen, çalıştırılmayan öğretmenler olduğu gibi, çalışmasına müsaade edilen ancak azınlık (Türk) okulunda, müzik dersinde mandolin çaldığı için yargılanan Gülten Mustafa Aliosman gibi öğretmenler de vardır. Batı Trakya'da kadın eğitimcilerin konumu ve mücadeleleri ayrı bir araştırma yazısını gerektirecek boyuttadır.

Ekonomi:

Batı Trakya Türk kadını ağırlıklı olarak tarım (tütün) alanında erkeği ile birlikte çalışmaktadır. Bireysel olarak iş hayatına atılanlar daha çok küçük işletmelerde (tuhafiye, çiçekçi, kuaför vb.) çalışmaktadır. Dış hekimi Ayşe Galip gibi eğitime dayalı kendi iş yerlerini açanlar da vardır.

Hukuk:

Batı Trakya Türk kadınları arasında hukuk eğitimi alıp avukatlık yapmakta olan kadınlar vardır. Bu bağlamda Şefaath Ahmet'i örnek verebiliriz. Reyhan İmamoğlu ise bölgede başörtülü avukatlar açısından örnek teşkil etmektedir.

Dilbilim:

Bu alanda Batı Trakya'da çalışma azdır. 1969 Gümölcine doğumlu Gönül Hüseyin Aktaş, ilk ve orta eğitimini Batı Trakya'da yaptıktan sonra 1994 yılında İstanbul'da Mimar Sinan Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun olmuştur. 2002-2008 yılları arasında Gümölcine'deki Dimokritos Üniversitesi'nde Türkçe okutmanlığı görevinde bulunmuş 2010 yılında Mimar Sinan Üniversitesi Yeni Türk Edebiyatı/Yeni Türk Dili Bölümü'nde yüksek lisansını tamamlamıştır. "Gümölcine Türk Ağzındaki Batı Kaynaklı Kelimeler Sözlüğü"³ adlı çalışması 2012 yılında Gümölcine'de basılmıştır.

Edebiyat:

Günümüzde Batı Trakya Türk kadınının en faal olduğu alan edebiyattır. Bu alanda iz bırakan ve bırakmaya devam eden kadınları şöyle sıralayabiliriz:

1. Refika Nâzım: Gümölcine'nin Çepelli köyünde öğretmenlik yaptı. Yunan resmî makamlarınca öğretmenlikten azledildi. Batı Trakya Türkleri Edebiyatı'nda toplumcu şiir ekolünün temsilcilerindendir. Şiirlerini kitaplaştırmadan vefat etmiştir.
2. Gülten Mustafa Aliosman: Öğretmendir, "Sessizliğin Sesi" adlı şiir kitabı 2005 yılında Gümölcine'de basılmıştır.
3. Şükran Raif: Gümölcine doğumlu, şair. Batı Trakya'da 1990'lı yıllarda adından söz ettirdi. Batı Trakya dışında Türkiye, Bulgaristan, İngiltere gibi ülkelerde şiirleri yayınlandı. Şiirlerini bir kitap haline getirememiştir.

¹ Üçok, Bahriye. **İslâm Devletlerinde Türk Naibeler ve Kadın Hükümdarlar**. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993.

² Hablemitoğlu, Şengül; Necip Hablemitoğlu. **Şefika Gaspıralı ve Rusya'da Türk Kadın Hareketi (1883-1920)**. Ankara, 1998.

³ Aktaş, Gönül Hüseyin, **Gümölcine Türk Ağzındaki Batı Kaynaklı Kelimeler –Sözlük-**,Bakeş Yayınları, Gümölcine, 2012.

Feyyaz SAĞLAM

4. Fusun Suka: 1959 Gümölcine doğumludur. Haykırış adlı ilk şiir kitabı 2010 yılında Türkçe ve Yunanca olarak ayrı ayrı basıldı. Şiirlerinden seçmeler, 2010 yılında “ Keçmiş Künler” adıyla Azerbaycan’da gün yüzü gördü. İçindeki Dalgaların Feryadı adlı üçüncü şiir kitabı 2013 yılında İzmir’de yayınlamıştır.
5. Sevkan Tahsinoğlu: Batı Trakya Türk şairlerinden Mustafa Tahsinoğlu’nun kızıdır. İskeçelidir. Üniversite eğitimini Türkiye’de aldı. Sosyologdur. Şiirleri Batı Trakya dışında Türkiye, Makedonya, Bulgaristan, Azerbaycan ve Kosova’da yayınlanmıştır. Ancak henüz şiirleri kitaplaşmamıştır.
6. Funda Ahmet: Batı Trakya Türkleri’nin merhum siyasi lideri Dr. Sadık Ahmet’in kızıdır. Babasının suikaste kurban gitmesi sonrasında yazdığı 100 şiiri “Kardan Kız” adıyla kitaplaştırılmıştır.
7. Şefaath Ahmet: Batı Trakyalı şair-yazar Dr. Hasan Ahmet ve ressam-şair Fusun Suka’nın kızıdır. Gümölcine’de lise son sınıf öğrencisiyken Türkçe ve Yunanca yazdığı şiirlerini 2003 yılında “Çağlayan Ruhun Derinlikleri” adıyla

kitaplaştırdı. 2010 yılında Azerbaycan’da “Gençliğin Sesi”, 2012 yılında da İzmir’de “Sadece Bir Yıldız” (Türkçe-Yunanca) adlı kitapları yayınladı.

8. Vildan Serdar H. Mehmet: Gümölcine’de doğdu. Batı Trakya tarihinde yaşanan gerçek olayları roman yaklaşımıyla ele aldığı “Sabahsız Geceler” adlı kitabı 2012 yılında Gümölcine’de yayınlanmıştır.
9. Sibel Gülistan: 1983 Gümölcine doğumludur. 2012 yılında “Adressiz Mektuplar” adlı şiir kitabını yayınlamıştır.
10. Edanur İnce: 1998 doğumludur. Şiirlerini Gümölcine’de 2016 yılında “Balkan Dili” adlı kitapta yayınlamıştır.

Batı Trakya Türk kadın şairlerinin şiirleri ülke dışında da ilgi görmektedir. “Çağdaş Batı Trakya Kadın Şairlerinden Seçmeler” adlı çalışmamız İngiltere’de “Toplumun Sesi” adlı dergide yayınlanmıştır.⁴ Irak Türkmen Türkleri şairlerinden araştırmacı Dr. Şemsettin Kuzeci’nin yayınladığı “Nevruz Çiçekleri (Türk Dünyası Kadın Şairleri)”⁵ adlı antolojide Batı Trakya Türk kadın şairlerinden Fusun Suka, Nalan Saraçoğlu, Sema Salihoglu ve Şefaath Ahmet biyografileri ve şiirleriyle yer almışlardır.

Resim:

Batı Trakya’da resim sanatı açısından öncü isim Sabriye Kasım Delioğlu’dur. Bu ismi, ressam-şair Fusun Suka izler. Bu ressam kadınlar Batı Trakya’da resim sergileri açmış ve Türkiye’de karma sergilere katılmışlardır. Fusun Suka’nın resimlerinden seçmeler ve resim sanatı üzerine Azerbaycan’da kritikler yayınlanmıştır.

Tiyatro: Batı Trakya Türkleri arasında lise düzeyinde yılsonu gerçekleştirilen müsamereleri ayrı tutarsak kadınların etkin bir şekilde yer aldığı tiyatro faaliyetlerinde öncelikle “Tohum Tiyatro Grubu” yöneticisi ve oyuncusu Şükran Raif’i belirtmek gerekir. Öğretmen- şair Gülten Mustafa Aliosman’ın “Küçük Oyunlar (Piyes Kitabı)” adlı Gümölcine’de basılan kitabını da bu noktada hatırlamak gerekir.

Basın:

Batı Trakya Türkleri arasında gazete sahibi ilk kadın, öğretmen-şair Refika Nâzım’dır (1947-2006). Tabildot boyda çıkardığı “İlerici Demokratik Birlik” gazetesini 1989-1999 yılları arasında 167 sayı yayınlamıştır. Gazetecilik eğitimi aldıktan sonra Batı Trakya’da ilk kapsamlı (modern) gazeteyi “Ortam” adıyla 1992 yılında Hülya Emin çıkarmıştır. Aynı şahıs 1996 tarihinde ise Gündem gazetesini yayınlamaya başlamıştır. Batı Trakya Türkleri arasında ilk dergi sahibi ise sosyolog İlnur Halil’dir. “Öğretmenin Sesi” adlı dergisini Haziran 1998 tarihinde çıkarmaya başlamıştır.

Sivil Toplum Kuruluşları:

Batı Trakya Türklerine ait sivil toplum kuruluşları arasında kadınların ön planda olduğu dernek ve kuruluşlar da vardır. Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsililer Derneği (BTAYTD) Kadınlar Kolu’nun yürüttüğü faaliyetler arasında sağlık ve eğitimle ilgili paneller dikkati çekmektedir. Batı Trakya Azınlığı Kültür ve Eğitim Şirketi (BAKEŞ) genel müdürü Pervin Hayrullah’ın gayretlerini de bu noktada anmak gerekir. Şirketin düzenlediği bilimsel etkinlikler, organizasyonlar ve kitap yayınları önemli girişimlerdir. Bu açıdan çok sayıda çalışma arasında kitaplaşmış olanlardan ikisini örnek vermek yeterlidir: “ Balkan Kadınlarının Batı Trakya Buluşması”, “ Azınlık Eğitiminde İki Dillilik ve Dilsel Yeterliliğin Gelişimi”.⁶

⁴ Sağlam, Feyyaz. “Çağdaş Batı Trakya Kadın Şairlerinden Seçmeler”. **Toplumun Sesi Dergisi**, 175-176(1993), Londra.

⁵ Nevruz Çiçekleri, **Türk Dünyası Kadın Şairleri**, Kerkük Kültür Derneği Yayınları, Ankara, 2015.

⁶ Hayrullah, Pervin. **Balkan Kadınlarının Batı Trakya Buluşması**. Gümölcine: BAKEŞ, 2012.

.....; **Azınlık Eğitimindeki İki Dillilik ve Dilsel Yeterliliğin Gelişimi**. Gümölcine: BAKEŞ, 2014.

Lozan Anlaşması'ndan Günümüze Batı Trakya Türklerinin Dil, Kültür ve Sanat Alanlarında "Kadın" Olgusu

Diaspora'da Batı Trakya Türk Kadını:

Batı Trakya Türkleri, Yunanistan'da azınlık statüsünde kaldıkları günden sonra uzun süre siyasi, dinî, iktisadi, kültürel baskılara maruz kaldılar. Bu baskılar Batı Trakya Türkleri'nin zamanla anavatan Türkiye'ye, Almanya'ya, Hollanda'ya, İngiltere'ye, Avustralya'ya ve Amerika'ya göç etmeleri mecburiyetini gündeme getirmiştir. Diaspora'da yaşamak durumunda kalan Batı Trakya Türkleri arasında dikkati çeken kadınlar da mevcuttur. Onları da kısaca şöyle görebiliriz: Sabiha Tansuğ (Folklor Araştırmacısı), Nurten Altınok (Şair, 1950'de Gümülcine doğumlu, mimar. "Huzur Limanı" 2008, "Anason Kokulu Şiirler" 2009, "Bu Kaçınıcı Son Gece" 2009 adlarında 3 şiir kitabı vardır.). Almanya'da Semra Mumcu Naz, Nermin Sütçü gibi Batı Trakya kökenli şairler bulunmaktadır. Avustralya'da "Elele" dergisini yayınlayan, toplumsal çalışmaları ile "Atatürk'ün Kızları" ödülünü kazanan Gümülcineli Feriha Reşitoğlu; "Bir Sana Yandım, Bin Şiir Yazdım" şiir kitabını 2006'da Melbourne'de yayınlayan Tijen İsmailoğlu, önemli Batı Trakya Türkleri arasındadır.

Sonuç

1923 yılından bu yana Yunanistan'da azınlık statüsünde varlığını sürdürmekte olan Batı Trakya Türkleri, bu süreçte kimliklerini, kültürlerini, dillerini korumayı başarmışlardır. Karşı karşıya kaldıkları antidemokratik baskılara rağmen, erkeğiyle kadınıyla büyük bir mücadele içerisinde olagelmışlerdir. Bu mücadelede Batı Trakya Türk kadını da örneklendirmeye çalıştığımız gibi toplumsal hayatta daima aktif olarak önemli rol oynamıştır. Edebiyat ve basın gibi alanlarda uluslararası faaliyetlerde bulunmuşlar ve başarılarla ulaşımlardır. Bu çalışmamızda Batı Trakya Türklerinde "kadın" olgusuna dikkat çekilerek, Türk Dünyası'nda kadın hareketleri konusunda yapılabilecek başka çalışmalara katkı sunmak amaçlanmıştır.

Kaynakça

- 📖 Aktaş, Hüseyin Gönül. Gümülcine Türk Ağzındaki Batı Kaynaklı Kelimeler-Sözlük. Gümülcine: BAKEŞ, 2012.
- 📖 Hablemitoğlu, Şengül; Necip Hablemitoğlu. Şefika Gaspıralı ve Rusya'da Türk Kadın Hareketi(1883-1920). Ankara, 1998.
- 📖 Hayrullah, Pervin. Balkan Kadınlarının Batı Trakya Buluşması. Gümülcine: BAKEŞ, 2012.
- 📖Azınlık Eğitimindeki İki Dillilik ve Dilsel Yeterliliğin Gelişimi. Gümülcine: BAKEŞ, 2014.
- 📖 Kuzeci, Dr. Şemsettin. Nevruz Çiçekleri(Türk Dünyası Kadın Şairleri). Ankara: Kerkük Kültür Derneği Yayınları, 2015.
- 📖 Sağlam, Feyyaz. "Çağdaş Batı Trakya Kadın Şairlerinden Seçmeler". *Toplumun Sesi Dergisi*, 175-176(1993), Londra
- 📖 Üçok, Bahriye. İslâm Devletlerinde Türk Naibeler ve Kadın Hükümdarlar. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993.